

הרחבת חלופת עבודות השירות לתשעה חודשים - כל מה שצריך לדעת

מהיום בתי המשפט רשאים להשית על נאשם שהורשע עד 9 חודשי עבודות שירות עם אפשרות קיצור בהנחה ועמד בתנאים שנקבעו לו. עד היום עבודות השירות היוו חלופה לעונשי מאסר עד 6 חודשים בלבד. עובדה זו גררה מצב אבסורדי שבו נאשמים שמעו באופן חד פעמי או עבריינים שאינם מסוכנים ונדונו לעונשי מאסר של מעל חצי שנה - לא יכלו להמירם בעבודות שירות ונכלאו מאחורי סורג ובריח. בעקבות כך הוקמה הוועדה לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים שהמליצה על הארכת חלופת עבודות השירות לתשעה חודשים עם אפשרות קיצור של עד שישה שבועות לנאשם שעמד בתנאיה. עו"ד אסף דוק מסביר אודות הוועדה ומסקנותיה וכן האם באמת תאפשר לנאשמים רבים לחזור לחיים רגילים ולהשתקם מחוץ לכותלי הכלא.

הוועדה לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים

באוגוסט 2015 הגישה ועדה ציבורית בראשות שופטת בית המשפט העליון (בדימוס) הגב' דליה דורנר, את מסקנותיה בנושא בחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים. הוועדה בחנה את הגורמים שבאמצעותם משפיעה כליאה על עבריינות ואת נתוניהם נכון למחקרים מעודכנים והמצב בשטח:

□ **הרתעה** - ההרתעה שימשה במשך שנים רבות שיקול מרכזי בשיקולים שמנחים את בתי המשפט בגזירת העונש. בפועל, מחקרים לא מצאו קשר בין רמת ענישה גבוהה לבין הרתעה, לעומת למשל הסיכוי להיתפס. לכן אין טעם לנסות ולקדם את ההרתעה באמצעות החמרת עונשי מאסר.

□ **שיקום** - מטרת בתי הסוהר במקור הייתה שיקומית, אך מחקרים מעידים כי כוחו של השיקום ככלי למניעת עבריינות הוא מוגבל. בתנאים מסוימים אכן תוכניות שיקום מצמצמות את רמות הפשיעה החוזרת, אך אין בהכרח לבצען בתוך כותלי הכלא. שיקום בקהילה עשוי להביא לתוצאות טובות יותר מאשר החמרת עונשי מאסר. השיקום בקהילה יכול לכלול: עבודות לתועלת הציבור (של"צ), צווי מבחן, שירות למען הציבור.

□ **שלילת יכולת (הרחקה מהציבור)** - הכליאה מאפשרת להגן על הציבור מפני עבריינים שיש להם רמת מסוכנות גבוהה. מחקרים מעידים כי אכן הרחקת העבריינים המסוכנים משיגה את מטרתה. עם זאת, יש להבחין בין עבריינים שצפויים לחזור ולבצע עבירות גם אחרי ששוחררו, לבין אלה שהשתקמו ויימנעו מפעילות עבריינית לאחר ששוחררו.

□ **כליאה ממושכת מגדילה את הסיכון לרצידיביזם** - אין להתעלם מכך שכליאה ממושכת עלולה דווקא להגדיל את הסיכוי שהאסיר יבצע עבירות עם שחרורו, בגלל ההשפעה הסביבתית בין כותלי הכלא. נתון זה מודגש לאור העובדה שכליאה ממושכת נוטלת מהעברייני את מיומנויות הפרנסה שלו ואת היכולות שלו להתפרנס באופן חוקי כשישתחרר. כמו כן, הוא חשוף לנורמות התנהגות של עבריינים אחרים ועלול לאמץ את השקפת עולמם.

□ **עלויות כליאה** - עלויות כליאה בישראל הן גבוהות, ועומדות על כ-10,000 ₪ לאסיר בחודש בממוצע. נוסף על כך יש להוסיף עלויות נלוות, כולל סיוע המדינה למשפחת האסיר והשפעת כליאתו על משפחתו וסביבתו.

על רקע נתונים אלה, ממליצה הוועדה לצמצם את השימוש במאסרים במקרים שבהם המאסר אינו הכרחי להרחקה מהציבור ובמקרים בהם אפשר להשתמש בעונשים זולים יותר, כגון עבודות שירות. כמובן שעונשים אלה צריכים לעמוד בעיקרון ההלימה ולהביא לחלוקת משאבים יעילה יותר.

מסקנתה הגורפת של הוועדה היא כי "הארכת תקופות המאסר הקבועות בחקיקה אינה מקדמת את המאבק בפשיעה, ולכן אינה מוצדקת כאמצעי להשגת מטרה זו". לאור אלה:

- אין לנסות להשיג הרתעה או שיקום באמצעות ענישה ממושכת.
- יש להימנע מקביעת עונשים קטנים של מאסר, אלא לבדוק חלופות. למשל, מומלץ לבדוק עבודות שירות כחלופה למאסרים קצרים.
- ככלל, יש לשאוף לחלופות ענישה, כגון עבודות שירות, על פני עונשי מאסר.
- לאור החלטות אלה בחנה הוועדה מחקרים מרחבי העולם על כליאה, סיכויי שיקום והצלחת עבודות שירות בקהילה. הוועדה ציינה את היתרונות והחסרונות של עבודות השירות ובסופו של דבר ציינה את המלצותיה הגורפות: לעודד עבודות שירות על פני כליאה, ולאפשר המרת עונשי מאסר בעבודות שירות גם בעונשי מאסר מעבר לחצי שנה.

מהן עבודות שירות כחלופה למאסרים קצרים?

עבודות שירות הן אחת האופציות של ענישה לנאשמים בעבירות פליליות. בשנים האחרונות הן הוסדרו בחקיקה ובהסדרים שונים, למשל קבלת חוות דעת מטעם הממונה על עבודות השירות לפני מתן גזר הדין, הגדרה של תקופת עבודות השירות, חובות עובד השירות כלפי הממונה שלו, הטמעת רכזים ומפקחים בשטח, התנאים להפסקה שיפוטית של עבודות שירות ועוד. כאשר הנושא הוסדר, הפכה האלטרנטיבה של עבודות שירות להיות נפוצה יותר ויותר. יצוין שיש הבדל בין עבודות שירות שבהן התמקדה הוועדה לבין עבודות שירות לתועלת הציבור (של"צ):

- **עבודות שירות לתועלת הציבור (של"צ) שבהן לא דנה הוועדה** - עבודות אלה אינן חלופות לעונש מאסר ולפעמים אף נקבעות ללא הרשעה בדין. לפעמים מדובר בנאשמים שכן הורשעו, אך בית המשפט לא הטיל עליהם עונש מאסר. בפעמים אחרות מחליט בית המשפט לסיים את ההליך הפלילי ללא הרשעה או שהוא מבטל את ההרשעה, כי הרשעה בהליך הפלילי תגרום לאדם נזק גדול מאוד מבחינה אישית או תעסוקתית. אדם שמקבל עבודות שירות לתועלת הציבור, יכול להמשיך לעבוד במקביל בעבודה אחרת.
- **העבודות שירות שבהן דנה הוועדה** - תקופת מאסר בכלא שהומרה בעבודות שירות. אם נגזר על האדם עונש של פחות משישה חודשים, השופט יכול להחליט שהוא ירצה את כולו או את חלקו בעבודות שירות. אמנם המורשע ישן בביתו, אך יש עליו מגבלות שונות. למעשה, תקופה של עבודות שירות נחשבת כמאסר והאדם מחויב לבצע את עבודות השירות במקום עונש המאסר. אדם שמרצה עבודות שירות לא יכול לפרנס עצמו, כי עבודות השירות הן במסגרת שעות עבודה מלאות.

בשני המקרים עבודות אלה מבוצעות במסגרות ציבוריות כגון מוסדות לילדים, שיקום לנכים, בתי חולים וכדומה. יש הבדלים מהותיים בין שני הסוגים: ראשית, כפי שצוין לעיל מי שמבצע של"צ יכול לעבוד, לעומת מי שמבצע עבודות שירות במקום ענישת מאסר. המשמעות היא שאנשים לפעמים נעדרים ממקום העבודה שבו עליהם לרצות את עבודת השירות כי הם צריכים לפרנס את משפחתם ולהחזיר חובות לנושים. לעומת זאת אנשים שמבצעים של"צ יכולים להמשיך ולעבוד בשעות עבודה גמישות בשעות אחה"צ ובערב. שנית, מי שמבצע של"צ מקבל ליווי סוציאלי אך מי שמבצע עבודות שירות לא מקבל ליווי טיפולי או שיקומי. מצב זה יצר מציאות ובה

דווקא אנשים שזקוקים לשיקום והנתונים לקשיים אישיים, לא מקבלים ליווי ושיקום הולמים. לעיתים הדבר אף פוגע ביכולת שלהם להתחייב לעבודות השירות ובסופו של דבר הם ירצו עונש מאסר בפועל. אנשים אלה לפעמים סובלים מהתמכרויות שונות וצריכים גם לקבל מעשה טיפולי או שיקומי, אך אין להם זמן להשתתף במסגרות אלה. מכאן שהסיכוי שלהם להשתלב בחברה כאזרחים נורמטיביים לאחר שסיימו את עבודות השירות שלהם הוא קטן.

מאפיין נוסף של עבודות שירות כיום הוא שאפשר להטילן רק על מאסרים של עד חצי שנה. אם האדם אמור לרצות מאסרים בין חצי שנה לשנה, אי אפשר להמיר זאת לעבודות שירות, אף כי מדובר בתקופת מאסר קצרה יחסית שהתועלת שלה, כאמור, קטנה. נוסף על כך, אסירים שנדונו לתקופת מאסר בפועל בין 3-6 חודשים, זכאים להגיש בקשה לשחרור בתום שני שלישי מתקופת מאסרם. לעומת זאת, עובדי שירות אינם זכאים להגיש בקשה דומה, אף כי עבודות השירות הן חלופת מאסר.

את הכשלים הללו ביקשה הוועדה לתקן, הן כדי לחסוך בעלויות כליאה והן כדי לעודד שיקום של עבריינים. המצב בשטח הוא שעבוד השירות עלול לא לעמוד בהתחייבות שהוטלה עליו ויחזור לכלא, בגלל היעדר ליווי מקצועי והיעדר שיקום וגמילה. כמו כן, הוועדה מציינת שיש להתחשב בפוטנציאל ההתדרדרות של עבריינים לא מסוכנים שנדונו למעל שישה חודשים והם נאלצים לרצות את עונשם בכלא ולא יכולים להמיר את הכליאה בעבודות שירות.

הרחבת חלופת עבודות השירות לתשעה חודשים

יצוין שהוועדה גם שקלה חלופה אחרת, החלפת עבודות שירות במסגרות טיפול וגמילה, אך בסופו של דבר המלצה זו לא אומצה.

הוועדה ציינה כי מספר האסירים בישראל נמצא בעלייה מתמדת, לא כולל אסירים ביטחוניים. רוב האסירים שמשחררים עושים זאת לאחר תקופת מאסר שלא עולה על שנה. מיעוט מהאסירים מרצים מאסר ממושך. לאור אלה המלצות הוועדה הן אלה:

□ יש לשאוף להרחיב את השימוש בענישה בתוך הקהילה על ידי עבודות שירות, על פני מאסרים קצרים בבית כלא. בדרך כלל מי שמקבל עונשים קצרים אלה הם עבריינים לא מסוכנים ופוטנציאל ההתדרדרות שלהם בין כותלי הכלא גבוה.

□ יש לבדוק את הצרכים השיקומיים של האסיר המיועד לעבודות שירות, באמצעות ליווי סוציאלי. הליווי ייעשה מטעם שירות בתי הסוהר ויש לבנות מערך מתאים תחת פיקוח ובקרה. המצב כיום שבו אנשים מבצעים עבודות שירות ללא ליווי סוציאלי לא תורם לשיקום.

□ הוועדה ממליצה כי בית המשפט יכול להמיר עונשי מאסר בעבודות שירות לתקופה של עד **תשעה חודשים** ולא רק שישה חודשים כפי שיש היום.

□ התנאי לשינוי זה הוא הסמכה של נציב שירות בתי הסוהר לשחרר עובדי שירות שחרור מוקדם, כפי שזכאים אנשים המרצים עונשי מאסר בבתי סוהר. אין סיבה שמי שמרצה את מאסרו בבית סוהר יכול לקבל שחרור מוקדם על התנהגות טובה, ואילו מה שמרצה את מאסרו בעבודות שירות לא יזכה לשחרור מוקדם. יתרה מכך, אם תקופת המאסר שאפשר להמיר לעבודות שירות תוארך ל-9 חודשים, אנשים יתקשו עוד יותר לפרנס את משפחתם ולהשתקם, אם לא תהיה לכם אפשרות לשחרור מוקדם.

□ הממונה על עבודות השירות יורשה גם להביע את דעתו כגורם מקצועי. למשל, על התאמת האדם לעונש, הסיכוי שיעמוד במוטל עליו, התאמתו לסוג עבודות השירות, מגבלות בריאותיות, נפשיות וכדומה. כמובן שאם המלצה זו תאומץ, ההחלטה הסופית תישמר בידי בית המשפט שגוזר את עונש האדם.

□ הוועדה ממליצה שהמדינה, שהיא המעסיק הגדול במשק, תקלוט מכסה קבועה של עובדי שירות, כדי להגדיל את האפשרויות

שעומדים בפניהם. קליטה זו תבצע ישירות באמצעות המדינה או באמצעות זוכים במכרזים לעניין זה. היום יש מחסור במקומות עבודות לעובדי שירות, מה שעלול להחמיר אם יהיה ניתן להמיר עונשי מאסר של מעל חצי שנה בעבודות שירות.

הוועדה מסרה כי הארכת תקופת המאסר המרבית שניתן להמיר בעבודות שירות מחצי שנה לתשעה חודשים, כרוכה בבדיקות בשטח. יש לבדוק את החיסכון בעלויות הכליאה מול העלויות הנוספות הצפויות מקליטת עובדים נוספים בעבודות שירות וליוויים בשטח. הוועדה מסר את חששה שאם המלצתה תאושר, יאריך בית המשפט את חודשי המאסר לתקופה מעל חצי שנה, מה שבית המשפט היה נמנע לעשות כדי שהאדם כן יוכל לבצע עבודות שירות. כמו כן, יש לבדוק שהארכת התקופה של עבודות השירות מעל לחצי שנה לא תפגע באפשרות של האדם לפרנס את משפחתו או להתמודד עם המשמעת העצמית הנדרשת כדי לבצע עבודות שירות. לאור חששות אלה יש לבדוק כל מקרה לגופו ויש ללוות את השינוי מבחינה מקצועית שמגובה במחקרים בשטח.

חשיבות איכות הייצוג המשפטי בהתמודדות עם משפט פלילי

הוועדה לבחינת מדיניות ענישה וטיפול בעבריינים בישראל סקרה את המצב כיום מבחינת חלופת עבודות השירות לעונשי מאסר בפועל. הוועדה ציינה את החסרונות של השיטה, כולל היעדר ליווי מקצועי וכליאה של עבריינים לא מסוכנים שנדונו מעל לשישה חודשים. הוועדה ממליצה להאריך את משך החודשים שניתן להמיר לעבודות שירות לתשעה חודשים, והמליצה להטמיע שירותי ליווי ופיקוח מקצועיים בשטח כמו גם קיצור עבודות שירות בדומה לאסיר בכלא.

יצוין שהכנסת אישרה בקריאה ראשונה ושלישית את המלצות הוועדה. הצעת החוק תאושר כהוראת שעה לשנתיים, ולפיה תוארך התקופה שניתן לרצות בעבודות שירות עד לתשעה חודשים. כמו כן חברי הכנסת אישרו מתווה של קיצור מדורג. מי שעמד בתנאי עבודות השירות ונגזרו עליו 8-9 חודשים, יהיה זכאי לקיצור של שישה שבועות. מי שנגזרו עליו 7 חודשי עבודות שירות, יהיה זכאי לקיצור של 4 שבועות. הוראת החוק תיכנס לתוקפה בינואר 2019.

בכל מקרה ובו אתם מוצאים עצמכם חשודים או נאשמים בעבירה פלילית - אל תתייצבו ללא עורך דין פלילי שייסע לכם בניהול ההליך הפלילי נגדכם מול רשויות החוק.

זכרו כי עצם המעצר או העמדה לדין פלילי עלולים להעיב על שמכם, לפגוע פגיעה אנושה במוניטין שצברתם, במשפחתכם ובחי החברה שלכם. משכך, ראוי שכל אדם שמצא עצמו נחשד או מואשם בפלילים יוועץ בעו"ד פלילי מנוסה הבקיא ברזי החקיקה והפסיקה. הזכות לקבל ייעוץ משפטי או להיות מיוצג על-ידי עורך דין ניתנת בכל שלב של ההליך הפלילי וכדאי לנצל את החל מהשלב הראשון, החקירה במשטרה. בשלב זה יש כללים ברורים של 'עשה ואל תעשה', משום שאף שגיאה קלה מצד העצור עלולה להיות בעלת השלכות רציניות להמשך ההליך.

המשפט הפלילי סבוך, מורכב ומאפשר טווח פעולה רחב. כמעט כל אחד מהשלבים בהליך הפלילי יכול להוות שלב יציאה ממנו ולהיפך, מניעת יציאה ממנו. היוועצות בעו"ד פלילי הינה קריטית לאורך כל שלביו של ההליך הפלילי המתנהל נגדך. עורך הדין שייצג את האינטרסים שלך יוכל עוד משלביו הראשונים של ההליך לסכל את האפשרות שתואשם או תורשע בהאשמות שווא וכן במקרים מסוימים אף להביא לביטול ההליך הפלילי שנפתח נגדך. בכל מקרה של חשד בביצוע או מעורבות בעבירה פלילית, הצורך בייעוץ משפטי מקצועי הוא הכרחי. עורך הדין יוכל להקטין את כובד הראיות נגדך ולהביא לתוצאות המיטביות בתיק בכך שייסע לך לגבש גרסה עקבית שעשויה להיות ההבדל בין הרשעה לזיכוי.

משרדנו מספק ייעוץ וייצוג משפטי לחשודים ונאשמים בהליכים פליליים מזה תקופה ארוכה ובכך שומר נאמנה על הזכויות והאינטרסים שלהם תוך לחימה עיקשת, רציפה ובלתי מתפשרת במנגנונים השונים עד לכיבוש היעד לשביעות רצונם. במידה וזומנת לחקירת משטרה או שהוגש נגדך כתב אישום - פנה ללא דיחוי להתייעצות עימנו בטלפון **052-6885006** או השאר פרטים ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה

25/01/2020

077-5006206

052-6885006

הרחבת חלופת עבודות השירות לתשעה חודשים - כל מה שצריך לדעת

מובטחת.